

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמירה לנכרי בשבת במקום מצווה

(ס"ז ב') ההוא ינוקא (תינוק שחל מילתו בשבת) דאשתפיך חמימיה (מים חמים שהכינו בערב שבת למולו). אמר להו רבה: נייטו ליה חמימי מגו ביתאי (מביתו של רבה. והתינוק היה בבית אחר באותה חצר). אמר ליה אביי: והא לא ערבינן, ולא שתפינן! (אמר לו) נימרו ליה לנכרי ליתי ליה (נאמר לנכרי שיביא המים).

אמר אביי: בעי לאותביה למר (לרבה), ולא שבקן רב יוסף, דאמר רב יוסף אמר רב כהנא: כי הוינן בי רב יהודה הוה אמר לן בדאורייתא (באיסור דאורייתא) מותבינן תיובתא והדר עבדינן מעשה. בדרבנן (כגון איסור אמירה לנכרי), עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא.

לבתר הכי אמר ליה (רב יוסף לאביי): מאי בעית לאותביה למר?

(ס"ח א') אמר ליה **דתניא**: הזאה (של מי חטאת על טמא מת בשבת) שבות, ואמירה לנכרי שבות. מה הזאה שבות ואינה דוחה את השבת (אף לצורך מצווה, כגון להיטהר לשחוט פסחו, כדתנן בפסחים פרק אלו דברים, ס"ה ב'), אף אמירה לנכרי שבות ואינה דוחה את השבת!

אמר ליה: ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה, לשבות דלית ביה מעשה?! דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים (ראה להלן)!

שיטות הראשונים

היכא דנשפכו חמימי לפני המילה: דעת הרמב"ן דשרי למימהליה (אף שאחרי שימולו, יצטרכו לחלל שבת במכשירים, בחימום מים¹). ודעת הרז"ה ורשב"א שתידחה המילה². וכן דעת השו"ע³. וכתב הרשב"א שכל דבר שאנו יודעים בתחילת העניין, שיבוא לידי איסור מלאכה, ואפילו דרבנן, שאינה ניתרת קודם הזמן, תידחה אותה מצווה כדי שלא נבוא לבסוף לידי כך.

אמירה לנכרי מתי מותרת: מסקנת הגמרא, שיש חילוק בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה. לפי **הרי"ף, רמב"ם, רא"ש ועוד**, פירושו שרק אמירה לנכרי באיסור דרבנן ("שבות דשבות") מותרת לצורך מצווה⁴. וכן פסק

¹ כי אחר המילה, פיקוח הנפש הוא שדוחה את השבת, ולא מכשירי מילה. רמב"ן (שבת קל"ד ב').

² ולפי דברי הרמב"ן, בההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה, מדובר במים חמים שקודם המילה. ואי אפשר היה למולו בלי לרוחצו במים חמים לפני המילה. ואעפ"כ חיללו שבת ע"י אמירה לגוי כדי שאפשר יהיה למולו בשבת. ואח"כ יחללו שבת גם לחמם מים חמים לאחר המילה. אמנם לפי הרז"ה ורשב"א נשפכו חמימי דווקא לאחר המילה (ואע"ג דהיכא דאשתפוך חמימי ואיבדור סממני לאחר מילה מחממין ושוחקין מפני הסכנה, כל היכא דאפשר לשינויי משנינן). וכן כתב הרשב"א בשם הגאונים. אבל אם היו נשפכים קודם מילה, ואי אפשר היה למולו בלעדיהם, היתה נדחית המילה. עיי"ש.

³ הב"י (יו"ד רס"ג-ד; או"ח סו"ס שלא) כתב שמדקדוק דברי הרי"ף והרמב"ם נראה שסוברים כהרז"ה ורשב"א. וכן משמע מתשובת הרמב"ם לחכמי לונל (ראה בכס"מ הל' מילה ב, ח). וכן פסק בשו"ע (יו"ד רס"ד): מלו את הקטן בשבת, ואחר כך נתפזרו הסימנים, עושין לו בשבת, מפני שסכנה היא לו. ובש"ך כתב שאינו מוכרח (בדעת הרי"ף ורמב"ם), מיהו הב"ח והט"ז פסקו שתידחה המילה, כהרז"ה ורשב"א. מקורות - רמב"ן (שבת קל"ד ב', ד"ה אבל יש), בעל המאור (נ"ג א' דפי רי"ף, ד"ה כתב הרי"ף), רשב"א (שבת קל"ד ב', ד"ה אבל). רמב"ם (הל' מילה ב, ז). הובאו הדברים ב"נתיבי הלכה" שבת, קל"ד ב', בסוגית הרחצת המילה במים חמים.

⁴ ומש"כ "שבות דאית ביה מעשה" היינו שבות דאית בה מלאכה. ומעשה ומלאכה בהאי ענינא, חדא מילתא היא. דקרו אינשי למלאכה מעשה. כדאמרינן "ובין יום השביעי לששת ימי המעשה". והיינו מלאכה. ורק שבות שאין בה מלאכה (כגון טלטול) הותר לומר לנכרי רי"ף (שבת). וראה ריטב"א כאן.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

השו"ע⁵.

ודעת הבה"ג, על פי גירסה אחרת, שכל אמירה לנכרי מותרת, אפילו לעשות מלאכה דאורייתא. ואסור לישראל לעשות איסור בידיים (אפילו דרבנן, כגון הזאה), אפילו לצורך מצוה⁶. וכגירסתו גרסו **גאונים וראשונים** רבים. וכן פסקו **היראים, בעל העיטור ורי"ד⁷. והרמ"א⁸** התיר להקל במקום צורך גדול⁹.

ובשם **רבנו יונה החסיד** כתבו **הראשונים**, שכל שאנו עושים על ידי גוי בדבר **שמתחדש שום תיקון בגופו של דבר**, נקרא דבר שיש בו מעשה, בין שהוא של תורה או של דבריהם; כמו חימום מים או בישול ואפיה וכיוצא בזה. ובזה החמירו לומר לגוי עשה, אפילו לצורך מצוה. אבל בדבר שאין מתחדש שום תיקון, אלא הבאה ממקום למקום, בזה התירו אמירה לגוי, ואפילו במלאכה של תורה, לצורך מצוה¹⁰.

דחיית שבות בשאר מצוות: הרמב"ם התיר לדחות שבות דשבות, דהיינו אמירה לנכרי בדבר שהוא משום שבות, מפני כל מצוה, או צורך גדול. ודעת **הרמב"ן והתוספות** דבכי האי גוונא לא שרי אלא במילה בלבד, לפי שניתנה שבת לידחות אצלה. וכן משום יישוב ארץ ישראל¹¹. אבל בשאר מצוות אין דוחין שבות כלל. **והשו"ע¹²** סתם **כהרמב"ם**. ובשם יש אוסרין **כהרמב"ן ותוספות**. ולענין יישוב ארץ ישראל פסק **השו"ע¹³** להתיר אמירה אפילו במלאכה דאורייתא, **והרמ"א**, בשם **האור זרוע**, התיר רק באיסור דרבנן.

⁵ או"ח שז,ה; או"ח שלא,ו.

⁶ הבה"ג פירש ולא שאני לך בין שבות דהזאה שיש בו מעשה ע"י ישראל, לשבות דאמירה לגוי שאין בו מעשה ע"י ישראל, כי אם דיבור בעלמא?! ואינו גורס "דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים".

⁷ הבה"ג התייחס רק לגבי מילה. אבל בעל העיטור כתב: הוא הדין כל מידי דמצוה עבדינן על ידי גוי, דמשום דלא ידחו מצוה. וקרוב אני לומר דהדלקת נר בשבת מצוה בשעת אכילה, מדליקין על ידי גוי בשבת. וכן מבואר בדעת היראים (הו"ד בראבי"ה).

⁸ או"ח רעוב, מקורות - בה"ג (ריש סי' ה, הלכות מילה; הו"ד ברי"ף שבת); ספר העיתים (סוף סימן פג). יראים (הו"ד בראבי"ה, עירובין סי' שצא). בעל העיטור (שער שלישי, הל' מילה, וכתב בעל העיטור שכן גרס בעל השאלות, ותשובת הגאונים ורש"י. והו"ד בר"ן מסכת שבת, סו"פ ר"א דמילה, נ"ו א' דפי רי"ף, ד"ה ונמצא). רבינו חננאל (עירובין, ס"ח א', ד"ה אמר אביי). רבינו יהונתן (עירובין, כ' א', דפי רי"ף, ד"ה דאישתפור). רי"ד (ספר המכריע, סי' נז). וכן מוכח מתוספות (ס"ח א', ד"ה לשבות) שגרסו כבה"ג. רי"ף (מסכת שבת, סו"פ רבי אליעזר דמילה). רמב"ם (הל' שבת ו,ט).

⁹ ראה דבריו באו"ח רעוב; או"ח שז,ה. ובאו"ח שלגא, פסק הרמ"א (על פי תרומת הדשן, סי' עב): וכל שבות שהתירו משום צורך מצוה, מותר גם כן לצורך אורחים (ולמד כן מפרק מפנין), ולא מקרי אורחים, אלא שנתארחו אצלו בביתו, או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים; אבל כשזימן חברו לסעוד אצלו לא מקרי אורחים, ואינו סעודת מצוה רק סעודת רשות.

¹⁰ ראה רשב"א (חי' שבת ק"ל ב'). וריטב"א (חי' עירובין ס"ח א', סוד"ה אמר ליה ולא שאני). ובריטב"א (שבת ק"ל ב') סיכס, וז"ל: **נמצאת למד שלוש דעות בדבר: לדברי הגאונים** ז"ל מותר לומר לגוי לצרכי מילה החם לי מים חמין או עשה לי איזמל. ולדעת הרב החסיד ז"ל דבר שיש בו שינוי כגון איזמל או להחם חמין אסור לומר לגוי, אלא לדבר שאין בו שינוי כגון להביא ברשות הרבים או במבוי מותר לומר לגוי ועושה. ולדעת הרי"ף ז"ל דוקא שבות דשבות כגון להביא במבוי מותר, אבל דרך רשות הרבים לא. עכ"ל.

¹¹ ושם התירו אמירה לנכרי אפילו במקום איסור תורה (וראה להלן), כמש"כ בגמרא בב"ק (פ' ב'): הלוקח בית בארץ ישראל - כותבין עליו אונו אפילו בשבת. בשבת סלקא דעתך? אלא כדאמר רבא התם: אומר לנכרי ועושה, הכא נמי אומר לנכרי ועושה. ואע"ג דאמירה לנכרי שבות היא, משום יישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן. וכן איתא בגיטין (ח' ב').

¹² או"ח שז,ה.

¹³ או"ח שו,יא. מקורות - רמב"ן (חי' שבת ק"ל ב', ד"ה הא. הו"ד בר"ן סו"פ ר"א דמילה). תוספות (גיטין ח' ב', ד"ה אע"ג).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שז)

ה. דָּבַר שְׂאִינוּ מְלַאכָה, וְאִינוּ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת אֶלָּא מְשׁוּם שְׁבוּת, מֵתָר לְיִשְׂרָאֵל לֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת; וְהוּא שְׂיִהְיֶה שָׁם מְקַצֵּת חֲלִי, אוּ יִהְיֶה צָרִיךְ לְדַבֵּר צָרָה הַרְבֵּה, אוּ מְפַנֵּי מַצּוֹה; כִּיצַד? אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְגוֹי בְּשַׁבָּת לַעֲלוֹת בְּאֵלָן לְהֵבִיא שׁוֹפָר לְתַקְעַת תְּקִיעַת מַצּוֹה; אוּ לְהֵבִיא מִים דְּרָךְ חֲצַר שְׁלֹא יַעֲרֹבוּ, לְרַחֵץ בּוֹ הַמַּצְטַעַר; וְיֵשׁ אוֹסְרִין. **הגה:** וְלִקְמַן סִי' תַּקְפִּי' פֶּסֶק לְהַתִּיר, וְעַן לְעֵיל סִי' רַע"ו (ס"ב) דִּישׁ מְקַלֵּין אֶפְלוּ בְּמִלְאכָה דְּאוֹרֵייתָא, (וְע"ש ס"ג).

(או"ח, הלכות שבת, סימן שו)

יא. מֵתָר לְקַנּוֹת בֵּית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹי, בְּשַׁבָּת, וְחוֹתֵם וּמַעֲלָה בְּעַרְכָּאוֹת. **הגה:** שְׁלֵהֶם, בְּכַתֵּב שְׁלֵהֶם; דְּאִינוּ אֲסוּר רַק מְדַרְבְּנָן, וּמְשׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא גָזְרוּ (אור זרוע).

שותף בעירוב שמקפיד על מה שנתן

אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי: מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן (אביי ורבה), לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף?!

אמר ליה: ומאי נעביד? מר (רבה) לאו אורחיה (אין כבודו בכך), אנא טרידנא בגירסאי, אינהו (בני המבוי) לא משגחי ואי אקני להו פיתא בסלא (אם אקנה להם משלי את הכיכר שבסל), כיון דאי בעו לה מינאי [מאתמול⁴⁴] ולא אפשר ליתבה נהלייהו⁴⁵, בטיל שיתוף.

דתניא: אחד מבני מבוי שביקש יין ושמן (משל השיתוף) ולא נתנו לו, בטל השיתוף.

שיטות הראשונים

אחד מבני מבוי שביקש יין ושמן ולא נתנו לו: רש"י פירש יין ושמן מן השיתוף (דהיינו השיתוף שעשו לצורך השבת). **והרמב"ם** כתב, "אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי שֶׁבִקֵּשׁ מִחֵבְרוֹ יֵין אוּ שְׁמֵן קִדְּם הַשַּׁבָּת"⁴⁶, וְלֹא נָתַן לוֹ - בְּטַל הַשִּׁתּוּף, שֶׁהָרִי גִלָּה דַעְתּוֹ שֶׁאֵינָן כָּלָן כְּשֶׁתְּפִין שְׁאֵין מְקַפְּדִין זֶה עַל זֶה. וְהַשִּׁיגוֹ הָרַאב"ד⁴⁷. וְהַשּׁו"ע⁴⁸ פֶּסֶק כַּרְש"י.

⁴⁴ כן היא גירסת רי"ף, העיתים, רמב"ם, ראב"ד (הו"ד בריטב"א), ר"ח בן שמואל, ר"י בן חכמון. וראה להלן.

⁴⁵ אם אחד מהם היה צריך לאוכלו בערב שבת, אין יכולת בידי לוותר משלי בכל שבת, נמצא שאין בלבי להיות בו חלק גמור. ע"פ רש"י.

⁴⁶ כתב הריטב"א שיש גורסים כיון דאי בעי ליה מינאי מאתמול ולא אפשר למיהב להו לא הוי שיתוף. וכן גורס הראב"ד, ופירש, כיון דאי בעו מינאי מאתמול ולא יהיבנא להו, השתא נמי אין הזיכוי זיכוי גמור ובטל השיתוף. וכן נראה שגורס הרמב"ם. והקשה הריטב"א על הרמב"ם, שאפילו לפי גירסא זו, לא אמרו בגמרא אלא לענין המזכה עירוב משלו, וכפירושו של הראב"ד, אבל בעירוב שגובין מכל בני המבוי אין לנו לחוש לקפידתו, דמה לנו אם מקפידין בחול שלא לתת אחד מהם כלום לחבירו, כיון שעכשיו עירבו ולא הקפידו! ואפילו באים להקפיד על עירובן מכאן ואילך אין בכך כלום, דקיימא לן כר' חנינא שהמקפיד על עירובו הרי זה עירוב. וראה ב"י (או"ח שסוה).

⁴⁷ זה לשונו: נראה לי שלא נשנית אותה הברייתא אלא במזכה להם משלו. דכיוון דמאתמול אי בעי מיניה לא יהיב ליה, לא גמר ומקנה בעידן דקנו שביתה. אבל בהנך דמשתתפי בדידהו, לא שייכא הא מילתא. דמנתיה מיהא הא קיימא בשיתוף.

⁴⁸ או"ח שסוה, (הדברים אמנם אינם מפורשים, אבל מובן מתוך ההלכה, שההקפדה היא רק על העירוב עצמו, שנעשה עבור שבת. ושהזמן שחל העירוב, דהיינו בין השמשות, הוא הקובע, כמבואר בהערה קודמת. וכן ממה שתמה בב"י על המשמעות הפשוטה של דברי הרמב"ם, והסיעו לפירוש אחר).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
כח תשרי תשפ"א
מסכת: עירובין | פרק: ו | דף: ס"ח

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכו שבת, סימן שסו)

ה. צריך שלא יקפיד שום אֶחָד מהם על ערובו אם יאכלנו חֲבֵרוֹ, ואם מקפיד אינו ערוב; לְכָךְ צָרִיךְ לָזַהֵר שְׁלֹא לְעַרְבּ בְּדָבָר שֶׁתִּקְוֶה לְצָרְךָ הַשֶּׁבֶת.

אם מבטלים וחוזרים ומבטלים

(ס"ח ב') (1) רב אמר: מבטלין וחוזרין ומבטלין (שניים שזרים בחצר אחת ולא עירבו ביניהם, מבטל זה רשותו לזה עד שיעשה צרכיו, ויחזור זה ויבטל לזה).

(2) ושמואל אמר: אין מבטלין וחוזרין ומבטלין¹⁹.

שיטות הראשונים

אם מבטלים וחוזרים ומבטלים: פסקו הרי"ף, רמב"ם, רשב"א, רא"ש ועוד, כרב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין. והריטב"א כתב שיש אומרים דהלכתא אין חוזרין ומבטלין, ושכן פסק הראב"ד ושהוא הנראה נכון. וכן פסקו רי"ד ור"ן. והשו"ע²⁰ פסק כהרי"ף רמב"ם ורא"ש.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שפא)

ז. מְבַטְלִין וְחוֹזְרִין וּמְבַטְלִין; כְּלוּמַר, שֶׁמְבַטְלִים רְשׁוּתָם בְּנֵי חֵצֵר זו לְבְנֵי חֵצֵר אַחֶרֶת, או לְאֶחָד מִבְּנֵי חֵצֵר, עַד שְׂיוּצִיאוּ מֵה שְׂיָרְצוּ, וְחוֹזְרִין וּמְבַטְלִים לְאוֹתָם שֶׁבִטְלוּ לָהֶם עַד שְׂיוּצִיאוּ גַם הֵם מֵה שְׂיָרְצוּ.

¹⁹ או שקשור לדין לעיל, ס"ו ב', ביטול מחצר לחצר, שכיון שביטל רשותו בחצר, הסתלק מהמקום לגמרי, ונחשב כאילו דר בחצר אחר, ואי אפשר לחזור ולבטל אליו, כיון שלדעת שמואל אין ביטול רשות מחצר לחצר, או (לפי מסקנת הגמרא לכאורה, ס"ח ב') אין הדינים קשורים, אלא הטעם כי היכי דלא ליהוי מילתא דרבנן כחוכא ואיטלולא.

²⁰ או"ח שפא, ז. מקורות - רי"ף (כ' ב' בדפיו). רמב"ם (עירובין בה). רא"ש (סי' יב). רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות ד, ז). ריא"ז (פ"ו, ה"ב, סעיף יב). ריטב"א (ס"ח ב', ד"ה ולעניין פסק). ר"ן (ס"ח ב', ד"ה אמר לך רב). רי"ד (ס"ח ב', ד"ה ההוא ינוקא).